

РЕАЛЬНИЙ СТАН РОЗВИНЕНОСТІ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ ПРОФЕСІЙНО-ТЕОРЕТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ

З. І. Єрмакова, старший викладач

У статті розглянуто організацію та результати діагностично-емпіричного етапу педагогічного експерименту, що спрямований на вимірювання реального стану комунікативної компетентності викладачів профтехшколи. Обґрунтовано взаємозв'язок діагностичного інструментарію на кожному етапі розвитку комунікативної компетентності викладача із завданнями їх професійної діяльності.

Комунікативна компетентність, експериментально-дослідна робота, діагностично-емпіричний етап, пілотажний зріз, констатувальний зріз.

Зважаючи на реалії сьогодення, професійно-технічна освіта орієнтована на розвиток творчого потенціалу майбутнього фахівця і передбачає наявність потреби педагога професійно-технічного навчального закладу (далі ПТНЗ) до самовдосконалення, саморозвитку, підвищення професійної та загальної культури. Цій проблемі присвячені дослідження багатьох вчених (С. Батишев [1], Л. Бірюк [3], І. Зязюн [6], Г. Локарева [7], Н. Ничкало [8], А. Нікуліна [2], В. Олійник [9] та ін.).

Водночас для викладачів ПТНЗ актуальними стають знання з комунікативних технологій, що сприяють пізнанню та використанню закономірностей обміну інформацією. Професіоналізм потребує визначення професійно значущих особистісних якостей і здібностей, знань і вмінь педагога, активне та якісне перетворення свого внутрішнього світу, з'ясування закономірностей власного професійного зростання та становлення, що приводить до самореалізації у професії.

У зв'язку з вищезазначеним, мета статті – представити організацію й результати діагностично-емпіричного етапу дослідження розвиненості комунікативної компетентності викладачів ПТНЗ та надати аналіз і результати вхідного рівня їх комунікативних знань, умінь і навичок.

Одним із заходів удосконалення комунікативних умінь та навичок викладачів професійно-теоретичної підготовки в процесі курсового підвищення кваліфікації є організація експериментальної роботи щодо оцінки рівня розвиненості їхньої комунікативної компетентності.

Відправною точкою нашого дослідження можна вважати праці відомих вітчизняних та зарубіжних вчених, які зробили значний внесок щодо вирішення проблем удосконалення професійної компетентності (Л. Бірюк [3], В. Веденський [4], С. Демченко [5], Л. Шевчук [10] та ін.). Професійна компетентність викладача ПТНЗ включає професійні знання,

вміння та навички, досвід роботи у певній виробничій галузі виробництва, соціально-комунікативні й індивідуальні здібності особистості педагога. Крім того, вона передбачає сформованість уміння розмірковувати й оцінювати педагогічні ситуації, проблеми; креативний характер мислення; усвідомлене розуміння особистої відповідальності за вплив на учня; здатність до управління учнівським колективом. Тому вважаємо, що комунікативна компетентність займає особливе місце в структурі професійної діяльності.

Експериментально-дослідна робота проводилася у чотири етапи: пошуково-аналітичний, діагностично-емпіричний, розвивально-формульальний та контрольньо-порівняльний. На кожному з цих етапів завдяки обраним методам реалізовувалися відповідні завдання.

Розробка діагностичного інструментарію на кожному етапі відображала та була пов'язана із завданнями професійної діяльності. Педагогічне керівництво розвитком комунікативної компетентності викладачів ПТНЗ передбачало виявлення рівнів її розвиненості компонентів (мотиваційного, теоретико-інформативного, психолого-регулятивного, технолого-управлінського, професійно-педагогічного) до і після впровадження розробленої нами поетапної моделі в практику курсового підвищення кваліфікації, доведення ефективності її запровадження.

Розглянемо організацію та результати діагностично-емпіричного етапу педагогічного експерименту, що спрямований на вимірювання реального стану комунікативної компетентності викладачів ПТНЗ. Здійснення цього етапу можливе завдяки наступним завданням: проведення пілотажного і констатувального зрізів та обробка їх результатів.

Пілотажний зріз передбачав визначення тенденцій розвиненості комунікативної компетентності (КК) у викладачів ПТНЗ та їх потенційних можливостей для розвитку. Для цього ми скористалися розробленою анкетною та діагностичною картою. Результати самооцінки слухачами курсового підвищення кваліфікації обсягу власних комунікативних знань такі: володіють запропонованою комунікативною інформацією 45,82% педагогів; мають власний комунікативний досвід 14,17% опитаних; про невідому інформацію запропонованих видів комунікативної діяльності заявили 35,61% викладачів ПТНЗ; потребують допомоги з опанування КК 4,40% респондентів.

Результати пілотажного зрізу довели необхідність застосування інших методик вивчення комунікативної компетентності викладачів ПТНЗ. Блок діагностик містить як стандартизовані методики, так і розроблені авторські методики. Вони поєднані в п'ять пакетів.

Перший пакет містить діагностики призначені для вивчення особливостей мотиваційного компонента комунікативної компетентності викладачів ПТНЗ. До нього входять: методика «Вивчення задоволеності педагогів своєю професією та роботою», тест «Потреба в спілкуванні»,

методика «Діагностика рівня парціальної готовності до професійно-педагогічного саморозвитку».

Методики, які заміряли розвиток теоретико-інформативного компонента комунікативної компетентності викладачів ПТНЗ, склали другий пакет. Його зміст мав таке наповнення: авторський тест «Теоретичні основи комунікативної компетентності» на виявлення знань з основ комунікативної компетентності, методика «Педагогічні ситуації», тест «Чи знаєте ви юнацьку психологію?»).

Для визначення рівня розвиненості психолого-регулятивного складника комунікативної компетентності викладачів ПТНЗ складено третій пакет діагностик, до якого увійшли: тест «Емоційна стійкість», методика «Діагностика рівня емпатії», тест на асертивність.

Діагностики четвертого пакету призначені для визначення рівня розвитку технологічно-управлінського компонента комунікативної компетентності викладачів ПТНЗ. Пакет містить: діагностику «Ефективність педагогічних комунікацій»; тест на оцінку самоконтролю у спілкуванні; тест «Чи конфліктна Ви особистість?»).

Діагностики п'ятого пакету спрямовані для оцінювання показників професійно-педагогічного компонента комунікативної компетентності викладачів ПТНЗ. В нього увійшли: методика діагностики рівня педагогічного співробітництва в процесі навчання, тест «Оцінка рівня творчого потенціалу особистості», методика «Вивчення рівня сформованості педагогічної рефлексії».

Дослідно-експериментальну роботу проведено в реальних умовах навчально-виховного процесу курсового підвищення кваліфікації викладачів ПТНЗ впродовж в 2009 - 2013 рр. на базі ІПО ІПП УМО (м. Донецьк), Навчально-методичних центрів Полтавської, Сумської, Чернігівської, Львівської областей.

Після визначення складу експериментальної та контрольної груп за допомогою різних методів (бесіди, спостереження, анкетування, узагальнення незалежних характеристик) було здійснено планування на початковій стадії експерименту. Характеристики респондентів свідчать про приблизну якісну однорідність обох груп, про достатній рівень вищої технічної освіти за фахом, педагогічний досвід, стаж, що позитивно вплинуло на якість вирішення завдань експерименту, об'єктивність і представництво отриманих результатів.

Необхідною умовою педагогічної діагностики є оцінювання її результатів з переведенням їх у рівні. По кожному компоненту комунікативної компетентності було розраховано коефіцієнт його розвиненості. Отримані коефіцієнти розвиненості переводилися у рівні за такою схемою: 0,90–1,00 – творчий, 0,85–0,89 – високий, 0,75–0,83 – середній і 0,60–0,74 – достатній.

В ході констатувального зрізу діагностувалися показники комунікативної компетентності та визначалися коефіцієнти розвиненості компонентів комунікативної компетентності у викладачів КГ. Кількісний аналіз цих результатів свідчить, що в КГ і ЕГ найбільша частка викладачів

(79,0%–93,5%) продемонстрували достатній рівень розвиненості компонентів комунікативної компетентності. Це говорить, що викладачі ПТНЗ готові до професійної комунікативної діяльності. Середній рівень був виявлений у невеликої частини викладачів ПТНЗ (4,8%–17,%) викладачів, лише декілька респондентів (1,6%–4,8%) продемонстрували високий рівень, а творчий – не показав жодний респондент.

З метою отримання описових статистичних характеристик контрольної і експериментальної груп були обчислені: середнє значення (**Ошибка! Объект не может быть создан из кодов полей редактирования.**) та дисперсія (D). Як видно з таблиці 1 в цілому викладачі ПТНЗ, що входять до КГ і ЕГ, не розрізняються за рівнем розвитку компонентів КК. Усі середні показники відповідають достатньому рівню розвитку, оскільки менші за 0,7. А значення дисперсій свідчать про однорідність розкиду значень у двох групах.

Таблиця 1

Основні статистичні характеристики, обчислені на основі результатів констатувального зрізу в КГ та ЕГ

Група	Компонент	\bar{X}	D
КГ	Мотиваційний	0,64	0,002
	теоретико-інформативний	0,64	0,001
	психолого-регулятивний	0,65	0,001
	технологічно-управлінський	0,65	0,001
	професійно-педагогічний	0,64	0,001
ЕГ	Мотиваційний	0,64	0,001
	теоретико-інформативний	0,64	0,001
	психолого-регулятивний	0,66	0,001
	технологічно-управлінський	0,66	0,001
	професійно-педагогічний	0,65	0,001

Отже, на початку експерименту викладачі контрольної та експериментальної груп не розрізняються за розвитком компонентів комунікативної компетентності. Тому в процес курсового підвищення кваліфікації викладачів ПТНЗ, що входили до ЕГ, було впроваджено розроблену нами поетапну модель та експериментальну методику розвитку КК.

Констатувальний зріз продемонстрував достатній рівень розвиненості компонентів КК у викладачів ПТНЗ експериментальної і контрольної груп, що свідчить про їх готовність до комунікативної діяльності, але особливу увагу слід приділяти розвитку мотивів, що пов'язані безпосередньо зі змістом обраної професійної діяльності.

У результаті аналізу сучасного стану розвиненості комунікативної компетентності викладачів ПТНЗ встановлено, що в процесі курсового підвищення кваліфікації потребує більш належної уваги надавати структуруванню матеріалу з психолого-педагогічних дисциплін, вивчення яких передбачене програмою. Крім того, кількісний аналіз отриманих

результатів констатувального зрізу став підґрунтям для впровадження в навчальний процес курсового підвищення кваліфікації викладачів ПТНЗ інтегративного курсу «Комунікативна компетентність» через традиційні й активні форми та методи навчальних дисциплін психолого-педагогічного циклу.

Список літератури

1. Батышев С.Я. Задачи системы профессионального образования в условиях развития рыночной экономики / С.Я. Батышев. – М. : Педагогика, 1993. – 154с.

2. Безперервна післядипломна освіта інженерно-педагогічних працівників України / [Нікуліна А.С., Олійник В.В., Матвєєв Г.П. та ін.]; за ред. А.С. Нікуліної, В.В. Олійника. – Донецьк: Донецький ін.-т післядипл. освіти інженерно-педаг. працівників, 2000. – 212 с.

3. Бірюк Л.Я. Методологічні засади розвитку комунікативної компетентності з російської мови майбутнього вчителя початкових класів у процесі професійної підготовки: [навч. посіб.] / Л.Я. Бірюк. – К.: Глухів: РВВ ГДПУ, 2006. – 250 с.

4. Введенский В.Н. Компетентность педагога как важное условие успешности его профессиональной деятельности / В.Н. Введенский // Инновации в образовании. – 2003. – №4. – С. 21-31.

5. Демченко С.О. Розвиток професійно-педагогічної компетентності викладачів спеціальних дисциплін вищих технічних закладів освіти: дис... канд. пед. наук: 13.00.04 / С.О. Демченко. – Кіровоград : Кіровоградський держ. педагогічний ун-т ім. Володимира Винниченка, 2005. – 178 с.

6. Зязюн І. А. Філософія педагогічної якості в системі неперервної освіти / І.А.Зязюн // Вісник Житомирського держ. ун-ту ім. І. Франка. – 2005. – № 25. – С. 13-18.

7. Локарева, Г. В. Педагогічне спілкування: наук.-метод. посіб. / Г. В. Локарева, Л. І. Міщик, О. О. Почерніна. – Запоріжжя : ЗДУ, 2000. – 154 с.

8. Ничкало Н.Г. Неперервна професійна освіта як філософська та педагогічна категорія / Н.Г. Ничкало // Неперервна професійна освіта: теорія і практика: [наук.-метод. журнал.] – К. – 2001. – Вип. 1. – С. 10-21. – С. 17-18.

9. Олійник В.В. Наукові основи управління підвищення кваліфікації педагогічних працівників профосвіти / В.В. Олійник. – К. : Міленіум, 2003. – 594 с.

10. Шевчук Л.І. Розвиток професійної компетентності викладачів спеціальних дисциплін закладів профтехосвіти у системі післядипломної освіти: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 / Л.І. Шевчук. – К. : Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України, 2001. – 21 с.

В статъе рассмотрена организация и результаты диагностико-эмпирического этапа педагогического эксперимента, который

направлен на измерение реального состояния коммуникативной компетентности преподавателей профтехшколы. Обоснованно взаимосвязь диагностического инструментария на каждом этапе развития коммуникативной компетентности преподавателя с заданиями их профессиональной деятельности.

Коммуникативная компетентность, экспериментально исследовательская работа, диагностико-эмпирический этап, пилотажный срез, констатирующий срез.

The paper offers organization and findings of the diagnostic and empiric stage of the pedagogical experiment aimed at measuring the real state of vocational school teachers' communicative competence. There has been grounded interrelation between the diagnostic tools at each stage of the teacher's communicative competence development and objectives of the professional activity.

Communicative competence, experimental research, diagnostic and empiric stage, pilot survey, ascertaining survey.

УДК 371.121

АКТИВІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ У ВИЩИХ АГРАРНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ І – ІІ РІВНЯ АКРЕДИТАЦІЇ ПРИ НАВЧАННІ СПЕЦІАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН

**Н. С. Журавська, доктор педагогічних наук, професор,
Н. М Шерембей, студентка,
О.Ф. Попова, студентка**

В статті розглядається важлива роль методів пізнавальної діяльності у формуванні фахівця, які доцільно використовувати на практичних заняттях. Акцентується увага, що накопичення професійних навичок, пройшовши моделі виробничих ситуацій, ділових ігор, виробничих завдань, формує в собі ділові якості фахівця. Висвітленні питання впровадження нових форм і методів навчання, які дають якісно новий рівень підготовки висококваліфікованих кадрів в аграрному секторі. Підкреслюється, що мотивація зацікавленості студентів досягнення професійних, наукових знань та розвитку їх творчих здібностей – це одна з актуальних проблем освіти.

Активізація, мотивація, формування.